Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Voortgezet Onderwijs

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
1165542

Uw brief
03 maart 2017

Uw referentie
toezegging T01974 - Monitoren invulling wettelijke burgerschapstaak

Datum 3 april 2017
Betreft Reactie op uw brief van 3 maart 2017 over toezegging T01974

In uw brief van 3 maart 2017 stellen de leden van de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap nog enige vragen naar aanleiding van de brief over het versterken van burgerschapsonderwijs die de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en ik u op 7 februari 2017 in afschrift hebben gestuurd.[1] [2] De vragen van de commissie hebben betrekking op de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) over de positie en invulling van de maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs.

Met deze brief kom ik tegemoet aan het verzoek van de commissie om een appreciatie van de regering van de uitkomsten van het onderzoek van de inspectie met betrekking tot maatschappelijke stage. Ik ga hierbij eerst in op de vraag over het bereik van het onderzoek van de inspectie. Vervolgens beantwoord ik de vragen over de ontwikkeling van de maatschappelijke stage, die sinds 1 augustus 2014 geen verplicht onderdeel van het voortgezet onderwijs meer is.

Onderzoeksopzet
De leden van de commissie vragen of ik een meting onder 40 directeuren, waarvan er 12 geen maatschappelijke stage aanbieden, adequaat acht voor beantwoording van de vragen van de Kamer.

Het onderzoek naar de maatschappelijke stage maakt deel uit van een breder onderzoek naar de invulling van burgerschapsonderwijs in het primair en voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs, waarvoor meerdere gegevensbronnen zijn gebruikt. Deze verbreding vind ik juist, gezien de inhoudelijke samenhang tussen de maatschappelijke stage en andere vormen van burgerschapsonderwijs.

De rapportage over de stand van zaken rond de maatschappelijke stage is gebaseerd op gegevens uit een vragenlijstonderzoek onder schoolleiders en leraren en een verdiepend onderzoek op scholen. Hiervoor is een steekproef

[1] Kenmerk 160663.01u, *toezegging T01974 - Monitoren invulling wettelijke burgerschapstaak.*
[2] Kamerstukken I, 34550 VIII, D.

getrokken van 150 scholen voor voortgezet onderwijs, waarvan 56 scholen aan het onderzoek hebben deelgenomen. Het verdiepend onderzoek, waarbij een brede set gegevens is verzameld onder leerlingen, leraren en schoolleiders, is uitgevoerd op 14 van deze scholen. Om tot een zo robuust mogelijke analyse te komen van de stand van zaken rond de maatschappelijke stage heeft de inspectie daarnaast aanvullende gegevens betrokken uit een representatieve steekproef onder 116 scholen in het voortgezet onderwijs. De conclusies over de ontwikkeling van de maatschappelijke stage zijn mede op deze gegevens gebaseerd.

Bij het vragenlijstonderzoek onder schoolleiders en leraren was sprake van relatief omvangrijke non-respons, ondanks uitgebreide inspanningen van het uitvoerende onderzoeksinstituut om hierin verbetering te bereiken. De inspectie besteedt hieraan bij de weging en interpretatie van de bevindingen uitgebreid aandacht en komt tot de conclusie dat er geen aanwijzingen zijn voor een stelselmatige vertekening in de bevindingen in positieve of negatieve richting.
Ik deel uw zorg over de aarzeling van scholen om aan het onderzoek mee te doen en de non-respons die daarvan het gevolg was. Tegen de achtergrond van de overwegingen van de inspectie heb ik echter geen reden af te wijken van de conclusie van de inspectie.

De ontwikkeling van de maatschappelijke stage
De leden van de commissie vragen hoe de maatschappelijke stage en andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid van het voortgezet onderwijs zich hebben ontwikkeld.

Het rapport van de inspectie laat zien dat de maatschappelijke stage een plek heeft op een substantieel deel van de onderzochte middelbare scholen. Circa twee derde van de bevraagde schoolleiders heeft aangegeven de maatschappelijke stage na het vervallen van de wettelijke verplichting te continueren. De leerdoelen die met het verzorgen van een maatschappelijke stage worden nagestreefd zijn onder meer het leveren van een bijdrage aan de maatschappij en het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren. De bevraagde directeuren, leraren en coördinatoren noemen daarnaast leerdoelen op het terrein van de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen, zoals het vergroten van zelfvertrouwen en van communicatieve vaardigheden. De wijze waarop scholen de stage vormgeven varieert, zowel in duur als in opzet.

De maatschappelijke stage wordt in vrijwel alle leerjaren aangeboden. De omvang van de stage varieert van 9 tot 22 uur per jaar. De scholen krijgen zicht op de leerresultaten van hun leerlingen door middel van een portfolio van de leerlingen of door beoordeling van een door de leerling uitgevoerde opdracht. Andere manieren waarop scholen inzicht verkrijgen in het verloop en het resultaat van de stage zijn stageverslagen en presentaties door de leerlingen, en bezoeken van de leraren aan de leerlingen tijdens het uitvoeren van de stage. Gevraagd naar de resultaten van de maatschappelijke stage geven de respondenten aan dat de maatschappelijke stage in hun ogen bijdraagt aan de burgerschapsvorming van jongeren. Zij rapporteren onder meer een positief effect op sociale vaardigheden en het besef van normen en waarden. Ook wordt een positief effect genoemd op het besef van het belang van vrijwilligerswerk en het in aanraking komen met diversiteit in de samenleving.

Verschillen tussen scholen
De leden vragen daarnaast in hoeverre de wetswijziging heeft geleid tot het afschaffen van de maatschappelijke stage op plaatsen waar dat niet gewenst is of waar geen alternatief voorhanden is. Zij vragen naar verschillen tussen scholen gerelateerd aan opleidingsniveau en sociaaleconomische factoren en vragen of de gegevens over scholen in armoedeprobleemcumulatiegebieden en scholen in niet-armoedeprobleemcumulatiegebieden aanleiding zijn voor een bredere inventarisatie. Het onderzoek laat zien (pag. 91) dat er geen significante verschillen zijn naar kenmerken van scholen, zoals schoolgrootte en mate van stedelijkheid, voor scholen die in 2015/16 wel of geen maatschappelijke stage aanbieden. Dit geldt ook voor de leerlingensamenstelling en schooltype.

De door de respondenten genoemde redenen om de maatschappelijke stage niet te blijven continueren zijn divers, variërend van onvoldoende beschikbaarheid van budget, mankracht of tijd tot onvoldoende samenwerkingspartners of externe relaties. Andere redenen om geen maatschappelijke stage meer aan te bieden die zijn genoemd, zijn het wegvallen van de wettelijke verplichting en het feit dat een maatschappelijke stage naar de mening van de respondenten onvoldoende oplevert voor leerlingen. Op de meeste scholen waar de stage niet meer wordt aangeboden, wordt op een andere manier uitdrukking gegeven aan maatschappelijke betrokkenheid, bijvoorbeeld door acties rondom goede doelen.

Ik zie geen aanleiding voor een bredere inventarisatie van de factoren die van belang zijn bij het al of niet aanbieden van een maatschappelijke stage. Scholen maken hun eigen keuzes, passend bij hun specifieke situatie. De maatschappelijke stage is een van de manieren waarop scholen invulling kunnen geven aan hun burgerschapsopdracht. Ik vind het van groot belang dat scholen hun burgerschapsonderwijs op een bewuste wijze vormgeven en daartoe een samenhangende en schoolbrede aanpak ontwikkelen. Zoals aangetoond in het rapport van de inspectie is dat nog niet altijd het geval en is verbetering van de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs nodig. Daarom blijf ik mij, samen met het scholenveld, inzetten voor de versterking van burgerschapsvorming in het onderwijs.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Sander Dekker